

DR. BEDŘICH VAŠEK

Cesty k sociální spravedlnosti

ZÁKLADNÍ KŘESŤANSKÉ ZÁSADY
HOSPODÁŘSKO-SPOLEČENSKÉ

*Náčrtky pro práci
v sociálních kroužcích studijních*

II. VYDÁNÍ.

V PRAZE 1936

Nákladem Sdružení Katolické mládeže v Československu,
Praha II., Vyšehradská 26.

Tiskem Československé grafické Unie a. s.

Nr. 9.018

IMPRIMATUR

Olomucii 8. Junii 1936

Dr. Joannes Martinů,

Vicarius generalis.

Cesty k sociální spravedlnosti

PŘEDMLUVA

PŘÍKAZ SV. OTCE

„Před námi nyní — jako i jindy nejednou v dějinách církve — stojí svět z velké části propadlý pohanství. Aby celé tyto třídy lidstva byly zpět přivedeny ke Kristu, jež zapřely, *musejí se pro tento účel z nich samých vybrati a vyškoliti pomocní vojíni církve, kteří by dobře znali je samy, jejich smýšlení a přání,* kteří by do jejich srdcí dovedli vniknouti milou jakousi bratrskou láskou. Neboť *prvními a nejbližšími apoštoly dělníků musejí býti zase dělníci;* apoštoly pak mezi příslušníky řemesel a obchodu musejí býti lidé z týchž řad.

Je především vaší úlohou, ctihodní bratři (biskupové), a vašeho kněžstva, *tyto laiky,* kteří by byli apoštoly mezi dělnictvem a mezi zaměstnavateli, pečlivě vyhledávati, opatrně vybírati, *vhodně vychovávat i školiti.* Tím se ukládá kněžím úloha arci nesnadná . . .

Není důvodu k pochybnosti: nutno se vši rozhodností jíti touto cestou, která se v minulosti již tolikrát skvěle osvědčila.

Milované syny své, vybrané pro tuto tak velikou úlohu, snažně v Pánu vybízíme, *aby se zcela věnovali vzdělání mužů jim svěřených,* a aby při tomto v plném slova smyslu kněžském a apoštolském díle používali všech prostředků

křesťanského školení: aby učili mládež, zakládali křesťanské spolky, *budovali v duchu víry studijní kroužky*. Především však ať si vysoce váží a k prospěchu svých chovanců a' vytrvale používají nejvzácnějšího prostředku k obrození soukromému i sociálnímu: duchovních cvičení (exercicií).“

Ty, kdož se starají o sociální život, „opět a opět v Pánu napomínáme, *aby nelitovali žádných prací, aby necouvali před žádnými obtížemi*, nýbrž aby byli den ode dne ještě zmužilejší a statečnější. Arci dílo, před které je vedeme, je krušné; neboť dobře víme, že na obou stranách — i ve vyšších třídách společnosti i ve třídách nižších — je velmi mnoho překážek, a ty musejí býti překonány. Avšak ať neklesají na mysl; je známkou křesťanů dávati se do svízelných, nelitostných zápasů; a zdolávati těžké námahy, to jest údělem těch, kdo jako dobří vojíni Kristovi jdou za ním zvláště blízko.“

Pius XI. v „Quadragesimo anno“, č. 142 a 138.

PROVEDENÍ PŘÍKAZU

Musíme poslechnouti papeže ve VELIKÉ věci, kterou nám těmito odstavci ukládá. Neboť PAPEŽEM MLUVÍ K NÁM KRISTUS. A neposlechnouti papeže BYLO BY NEPOSLECHNOUTI KRISTA. A to bývá vždy osudné — pro vinníky jednotlivce i pro dotýčný národ . . .

Ostatně papež zde přikazuje jen to, co všichni cítili, kdo cítí sociálně: Potřebujeme DOBYVATELŮ DUŠÍ A UVĚDOMĚLÝCH SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ, mají-li býti zachráněny od Krista se odvrativší masy, POTŘEBUJEME DOBYVATELŮ Z ŘAD LAICKÝCH. Ale není možná opravdová katolická sociální akce, KDE NENÍ ZNALOSTI KATOLICKÝCH SOCIÁLNÍCH ZÁSAD A POJMŮ.

★

PRO SVOJE SPOLUBRATRY KNĚZE píší tyto náčrtky. Víím, že tato úloha školiti sociální katolické pracovníky dolehne především na kněze beztoho již přetížené prací. Kde by měli vzít čas na shledávání a rozčlenění látky na takové školení? Kde peníze na nutné knihy? — Vzal jsem na sebe kus obtíže, která by spočívala na nich. Tím, že látka je již vybrána, že jsou vytčeny hlavní body jako puncta meditationis pro rozjímání, že je přesně označeno, kde možno si látku ještě doplnit, je práce ulehčena podstatně, i pro ty, kdo pod přemírou práce již málem klesají.

I PRO SVÉ SPOLUBRATRY NEKNĚZE sestavil jsem tyto náčrtky: aby měli z čeho si látku zopakovat a vštípit. Aby měli kde si látku přečíst a promyslit po druhé. A po třetí. A po čtvrté. Neboť takové základní zásady člověk si osvojí jen ponenáhlu, a teprve když hledí do nich po několikáté, vzchází mu v hlavě jasné plné jejich světlo . . . „Základní zásady“ nejsou sešitek pro jeden, dva večery; to je látka k přemýšlení pro večery několika zimních týdnů, snad i tří, čtyř měsíců . . .

STUDIJNÍ KROUŽKY SOCIÁLNÍ, v nichž by se „Základní zásady“ probíraly: jak mají být veliké? Podle poměrů; stačí dva snaživí lidé; jinde jich bude pět; jinde i deset. Někde snad ještě o něco více. Ale to musí být snaživí lidé; ne mrtvé duše, které je nutno pořád jen tlačit a štouchat. Mohou to býti mladí dělníci. Mladí selští chlapci. Může to býti i člověk starší. Avšak musí to býti snaživí aktivní lidé. Dovedou-li i účinně promluvit, tím lépe; ale řečnická schopnost nezbytnou podmínkou není, protože v prvé řadě běží o vyškolení ve správných sociálních názorech a o vypěstění správného katolického cítění a ducha. — A kdo začal do kroužku chodit, musí chodit důsledně!

JAKÝ JE PRŮBĚH PRÁCE V SOCIÁLNÍM STUDIJNÍM KROUŽKU? Nesmí to býti pouhá přednáška, při níž posluchači jen poslouchají, nanejvýše si dělají poznámky. V kroužku jsou lidé, kteří o so-

ciálních věcech již přemýšleli; zde běží o to, aby jejich zkušenosti byly zužitkovány, poopraveny, dokonaleji vypracovány. Proto vedoucí kroužku uvede na počátku „hodiny“ přítomné do předmětu, o němž se bude jednat, jen několikaminutovým (jen v krajním případě až desítiminutovým) úvodem; pak se přečtou příslušné body, vysvětlí se nejasné pojmy, a je diskuse, aby jako ve mlýně bylo rozemleto všecko zrní pojmů a jejich obsah, aby se mohli účastníci živiti. Za tím účelem ať řeknou svůj názor, jak jej dosud měli; ať řeknou, jak o věci soudí jejich spoludělníci nebo jiní mladí lidé, s nimiž se stýkají; ať se sami pokusí najíti vady v nesprávných názorech; ať se vysloví, jakou cestou by bylo možno přesvědčiti protivníky o správném názoru. Předsedající má povinnost vésti nepozorovaně diskusi tak, aby se nerozplizla, aby se neodbočilo na věci zbytečné, ke konci shrnouti, vytknouti hlavní věc. Účastníci si doma věc znova promyslí, po případě i naučí, a předsedající se příště po případě i přesvědčí, zda i obtížné pojmy jasně si osvojili. — Je dobré, když se „hodina“ počne i ukončí krátkou modlitbou. Velmi se doporučuje na počátku přečísti vhodnou část z kapesního vydání evangelia (nepřipojí se jako výklad mnoho slov, zato udělá se na vhodném místě pomlčka, aby účastníci dovedli vychutnati obsah Božího slova), aby se vytvořila v „hodině“ nadpřirozená nálada. Tato četba Písma sv. by směla zabrat i též *nanejvýše* 10 minut. Celá hodina by měla trvati tak pět čtvrtí hodiny, nanejvýš půl druhé hodiny; někde i jenom hodinu. Účastníků je málo, může tedy býti „hodina“ i v soukromé místnosti (není-li spolkové), nikdy však v hostinské místnosti.

JEŠTĚ POZNAMENÁVÁM. Literaturu uvádím jen nejnnutnější, jen českou, jen z knih, které jsou u nás v kněžských knihovnách pravidelně zastoupeny. Další literaturu možno najíti sestavenou v mých knihách vědeckých. — Nejsou vypracována v tomto sešitku sociální témata všechna, aby sešitek nebyl drahý. Kdo by si přál poučení rozsáhlejšího, najde je v mé třísvazkové „Křesťanské sociologii“, zvláště v díle II.,

„Spravedlnost v životě hospodářském“, a pak ve zhuštěné Rukojeti křesťanské sociologie, Olomouc 1935, cena 15 Kč.

★

A ÚČEL VŠEHO? BUDOVÁNÍ SOCIÁLNÍHO KRÁLOVSTVÍ KRISTOVA, JEŽ MŮŽE BÝTI JEDINÉ ZÁCHRANOU LIDSTVA VE SMRTELNÝCH ZMATCÍCH SVĚTA, a o němž je psáno: „A zřídí Bůh království . . . a rozdrobeny a dokonale zničeny budou všechny říše, TO KRÁLOVSTVÍ VŠAK STÁTI BUDE NA VĚKY“ (Daniel 2, 44.)

V Olomouci na svátek Krista Krále 1931.

Dr. Bedřich Vašek.

I. SOCIÁLNÍ OTÁZKA

I. POJEM. Sociální otázka je souhrn všech — zvláště hospodářských — závad, které znemožňují nebo aspoň podstatně ztěžují život u jednotlivých stavů nebo tříd.

Sociální otázka není ovšem *jenom* otázka hospodářská. „Všecko je nemocné, celek je nemocen, nejenom hospodářský život, ne pouze státní život, ne pouze mravní život, nýbrž společnost sama. A zrovna tak je pravda, říká-li se, že nejdůležitějším úkolem doby je rozřešení sociální otázky. Neboť neběží jen o znovuvybudování zdravých hospodářských a státních poměrů, neběží jenom o obnovu rodiny a výchovy, ani ne pouze o povznesení mravnosti a náboženskosti — všech těch jednotlivých věcí jest arci vysoce potřebí — avšak běží *o všechno to dohromady*, o znovuvybudování společnosti“ (A. M. Weiss).

Podle jednotlivých stavů nebo skupin rozeznáváme sociální otázku dělnickou, zemědělskou, řemeslnickou, obchodnickou, zaměstnaneckou, ženskou.

II. JAK SE PROJEVUJE. Projevuje se především „tak ohromnou a tak nepřístojnou nerovností v rozdělení pozemských statků“ (Quadragesimo anno 5): velká část lidstva žije v nedostatku, nemohouc si opa-

třetí ani nezbytných potřeb životních; značná část nemůže najít práce vůbec; a ti, kdo zaměstnání mají, žijí ve stálém nebezpečí, že nepředvídané změny výrobní a odbytové je náhle o zaměstnání připraví. Také poměr pracovní je doprovázen těžkými stíny. — Obtíže jsou nejen ve stavu dělnickém; také zemědělci, živnostníci, veřejní zaměstnanci, všechny jiné stavy mají své existenční těžkosti.

III. PŘÍČINY. 1 *Technika výrobní* četnými vynálezy se netušeně změnila proti dřívějším dobám, zdokonalovala své stroje k výkonnosti neslýchané, vedla k budování velikých továren, velikých průmyslových měst, úplně změnila poměry v rozdělení majetku, v životě společenských tříd. Vedla k nadprodukcí, k odbytovým krisím.

2. *Objevení nových zemí* otevřelo průmyslu nová odbytiště, ale i nové zásobárny surovin. Život hospodářský nabyl úplně jiné tvárnosti. Novodobé poměry politické, kulturní, národnostní atd. měly též na přestavbu hospodářsko-sociálního života pronikavý vliv.

3. Myšlenka *naprosté svobody* jednotlivcovy a soutěže zbavené jakékoli vázanosti vedla k rozkladu všeho dosud stávajícího řádu, neposkytla však za něj žádné účinné náhrady. Zapomněla, že veliké svobody předpokládají vysokou mravnost, jinak že jsou snadno pohromou pro sociálně slabší.

4. Myšlenka *náboženská*, která vzpomínkou na Boha a věčnost dovede krotiti lidské zhoubné sklony, byla oslabena k bezvlivnosti; *právo a mravnost* prohlášeny za dílo lidské, které tedy lidmi může býti podle jich uznání upravováno; varovný hlas o následcích *dědičného hříchu* na lidskou povahu prohlášen za dětinství a vše budováno ve slepé důvěře v přirozenou dobrotu lidského nitra.

IV. JE NADĚJE NA VYBUDOVÁNÍ DOBRÉHO SOCIÁLNÍHO ŘÁDU?

Není možno mysliti si, že by ze sociálních těžkostí dneška východiska nebylo. BŮH NÁŠ JE BOHEM POŘÁDKU, A NE CHAOSU A ROZVRATU, a když svět

stvořil, tož jej jistě stvořil tak, aby v něm mohl vládnouti řád a aby všem napomáhal k dosažení vyšších cílů. Ovšem lidé musejí se ve společenském životě řídit příkazy, jež Bůh dal. „Bylo by ještě možno, aby se národy uvarovaly krajní zkázy: ale má-li se tak státi, musíme si jasně uvědomiti příčiny, jež ženou do zhouby, a musíme míti dosti zmužilosti a sebevlády, abychom s opravdovostí a klidem, bez kompromisu, trpělivě a vytrvale přikládali ruku k dílu“ (A. M. Weiss).

Ale nedocílí se nápravy divokým radikalismem pravičáckým nebo levičáckým; nýbrž jen strážlivou rozvahou, která jest ochotna bezvýhradně řídit se tím, co vyžaduje *pravda a spravedlnost*.

V. KDO MÁ POVINNOST POMÁHATI?

1. *Církev*. Má na hospodářském životě lidí do značné míry zájem: „Poměry sociálního a hospodářského řádu jsou teď takové, že ohromnému počtu lidí jsou největší překážkou v péči o jedno potřebné, to jest o věčnou spásu“ (Quadr. anno 130). — Dále hospodářský a sociální život se nutně musí opírat o mravnost; kde mravnost upadá, tam je strhován dolů i život hospodářský a společenský; ale církev jest nejpevnější oporou a pěstitelkou mravnosti. Tak nepostradatelným činitelem pro řádné vyřešení sociální otázky je církev, že „marné budou snahy lidí, budou-li zde odmítati církev“ (Rerum novarum 13). „Ačkoli církev sama sebou a svou podstatou má za účel spásu duší a dosažení věčného štěstí v nebi, přece i pro pozemský život skýtá tolik a tak velikých výhod, že by jich více a větších nemohla skýtat, i kdyby byla v první řadě založena ku blahu tohoto pozemského života“ (Lev XIII.).

2. *Stát*. Nepomůže náprava niter sama. Je nutno reformovati i společenská zařízení. Toho lze dosíci nejlépe tím, že stát pěstí zdravou sociální politiku. A nestačí na takové reformy sociálních nařízení vždy jen úsilí jednotlivců. Tu musejí zasáhnouti celky větší — státy. Stát má býti velkorysým Bohem chtěným nástrojem ke konání dobra.

3. *Svépomocné organisace*. Není možno, aby všechny práce o zlepšení postavení jednotlivých stavů prováděl stát. Velmi mnoho může býti uděláno i svépomocnými organisacemi stavovskými. Pak mají tyto organisace pro reformy větší zájem a více jim rozumí, než když se stavy mohou oddati tiché tupé lenosti a všecku pomoc jen trpně očekávají od státu.

Viz k tomu zvl. Biederlack-Beneš, Otázka sociální v Praze 1900, str. 1—14. Okružník *Rerum novarum*, zvláště úvod, Stašek, Program a zásady čsl. strany lidové v Praze 1920, 30—53. Vašek, Z problémů dnešní společnosti, 19—29.

II. JAK SE MOHU JIŽ NYNÍ PŘIPRAVOVATI NA UŽITEČNOU SOCIÁLNÍ PRÁCI ?

I. MUSÍM PĚSTITI V SOBĚ VĚDOMÍ SOCIÁLNÍ ODPOVĚDNOSTI.

1. Od společnosti, od lidstva jsem dostal tolik darů; musím *splatiti* jí aspoň částečně dluh, musím pro ni pracovati podle svých sil.

2. Dary sucha, jež jsem obdržel od Boha, nesmím jako hřivnu v uzlíčku zakopati, nýbrž musím jimi *těžit pro lidstvo*; a Bůh bude jednou po mně žádati přísné účty, co jsem z těchto darů pro lidi vyzískal.

3. Nesmím se vymlouvati, že já *jediný nespravím nic*: veliké korálové ostrovy vznikají součinností jen drobnoučných korálů.

4. Zvláště *jako katolík* nesmím se straniti sociálních potřeb. Neboť celé dějiny, i sociální, jsou krutým zápasem s peklem o duše. A straniti se práce znamená vyklizovati bojiště pro peklo. Katolíci netečností v těchto věcech mnoho zavinili: „My katolíci jsme přenechali socialismu, aby strhl na sebe přednost na poli, jež bylo naše . . . Dnes za tuto lhostejnost platíme tisíce duší, jež byly vyrvány církvi.“ (Artur Verhaegen).

II. NESMÍM CHTÍTÍ REFORMOVATI SPOLEČNOST, DOKUD NEJSEM K TOMU ZRALÝ. — Když nezkušený, nezralý člověk chce až do základů

reformovati společenský řád, je to tak zvrácené a šílené, jako kdyby mluvka, který je naprostým nedoukem ve strojnictví, přišel do ústředních strojoven v železárnách a dával inženýrům, kteří celý život v těch věcech pracují, rady, jak mají tyto stroje přestavěti a nahraditi; jako kdyby člověk, který jen zdaleka k lékařství přičichl, dával teď v operačním sále zkušenému operatérovi, jenž má právě před sebou otevřené rozřezané krvácející tělo člověka, rady, že má při této operaci si počínati jinak, a to tak a tak.

III. MUSÍM SE SNAŽITI, ABYCH SOCIÁLNÍ ŽIVOT POZNAL: Musím pozorovati kolem sebe, jak lidé žijí, jak poměry sociální na ně působí. Musím o těch věcech s rozumnými lidmi hovořiti, zvláště v kroužcích. Musím o tom v rozumných knihách a článcích čísti a o čteném přemýšleti. Musím zkrátka napřed něco bezpečného ZNÁTI, než smím jednat. „Každá plodná činnost předpokládá jasné názory“ (ženevský biskup Besson).

IV. Druhý a vlastně NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ÚKOL: SEBEVÝCHOVA POVAHY. „Této velmi žádoucí výstavbě sociální musí předcházeti obnova křesťanského ducha . . . ; jinak by tolik úsilí BYLO NADARMO a stavěla by se budova nikoli na skále, nýbrž na uhýbavém písku“ (Quadragesimo anno 127). Kde není umravených povah, tam je sociální práce hanebnou komedií nebo tragedií. — Trojí cíl má tato sociální sebevýchova:

A) BOJ PROTI SOBECTVÍ. a) Nebudu *spoléhati* lenošně a z pohodlí jen *na stát*, na rodiče, na jiné, nýbrž budu se snažiti uživiti se sám.

b) Nebudu *příživníkem*, který nečestně chce jen přijímati a nechá jen na sebe dělati; nýbrž za to, co dostanu, poskytnu vždy protihodnotu neb protivýkon při nejmenším rovnocenný.

c) Nebudu *sobcem*, který všude vidí jen své zájmy a bezcitně šlape práva a zájmy jiných.

d) Nebudu do *nekonečna zvyšovati svá přání* a své požadavky vůči jiným.

e) Nebudu farizeem, který své zdánlivé sociální

práce používá jen za *záminku*, aby se mohl tím surověji a nenasytněji *obohacovati*.

B) ÚSILÍ VYPĚSTITI V SOBĚ SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST, která ochotně každému — jednotlivcům, skupinám státu, církvi — dává, což jeho jest; která hledí poznati, nač druhý má právo, a ráda všechny tyto závazky plní, ať již je k nim povinen jako jednatel nebo jako příslušník nějakého stavu a povolání.

C) PĚSTITI V SOBĚ DUCHA KŘESŤANSKÉ LÁSKY: Láska nám pomáhá, abychom se vmyslili do potřeb jiných lidí a jejich bolesti a starosti chápali jako potřeby své. Láska nás vybízí, abychom sami sebe přenechávali Bohu za poslušný nástroj Jeho milosrdenství; abychom prokazovali dobrodiní nejen ojedinelým lidem, nýbrž abychom celým stavům dopomáhali k takovému postavení, aby si pomáhali pak sami, aby přestali potřebovati almužny. „Láska k Bohu nemůže býti nečinná. Veliké věci koná, kde je; kde však odmítá projevovati se skutky, tam jí není“ (sv. Řehoř Veliký).

III. KAPITALISMUS

I. POJEM. Kapitalism je hospodářská soustava, vyznačující se hojným používáním kapitálu a v níž vlastní výrobních prostředků a člověk práci vykonávající jsou různé osoby.

Kapitálem rozumí se hospodářské statky určené k výdělečné činnosti. (Nejsou tedy kapitálem na př. peníze určené pro výživu rodiny; jsou však kapitálem peníze, ze něž jsem si koupil akcie nějakého průmyslového podniku.)

II. VÝZNAČNÉ RYSY. 1. *Základní známkou kapitalismu jest používání kapitálu v míře nebývalé*: Na př. peníze, jež musil do svého závodu vložit středověký řemeslník, byly neveliké; hlavní věcí byla osobní práce. U moderního průmyslového podniku je nezbytno, aby se vložily do strojů, budov atd. veliké kapitály. Nejbystřejší hlava, nemá-li kapitálů, neznamená v průmyslu jako samostatný podnikatel téměř nic.

2. *Cílem* kapitalistické činnosti hospodářské není — jako tomu bylo na př. ve středověku — krytí potřeby zákaznictva, nýbrž především dostati zpět kapitál a rozmnožiti jej: *zisk*. Tato žízeň po zisku pracuje mnohdy bezohledně a přímo nenasytně.

3. *Způsob práce* v kapitalismu: provésti co nejdokonalejší racionalisaci ve výrobě, využití všech vynálezů technických, vésti soustavný a nesmiřitelný boj protivšemu plýtvání materiálem, stroji, časem, místem.

4. Předpokladem úspěchů kapitalismu je co nejúplnější *svoboda* výroby, svoboda v soutěži.

N. B. Socialismus užívá slov „kapitalismus“, „kapitalistický“ jako představitele všech zlořádů a špatností soukromovlastnického řádu.

III. PŘEDNOSTI A ZÁSLUHY KAPITALISMU. Zapráhl pomocí vynálezů a *technického pokroku* přírodní síly do služeb lidstva. Vytěžil pomocí *strojů* z přírody i látky a síly, jichž by jinak lidstvo nebylo získalo. V dobách vzrůstajícího počtu obyvatelstva — i v krajích silně přelidněných — zabezpečil lidem *výživu*. Ve mnohých krajích se za kapitalismu *zvýšila životní míra* dělníka. Mnohé kraje jím dospěly k *hospodářskému blahobytu*. Umožnil provedení důležitých *velikých* podniků, na něž jednotlivcovy síly nestačí (veliké železnice, elektrárny, dolování). Vychoval ducha podnikavosti hospodářské. Umožnil rozšíření *odbytí*. Prospěl *civilisaci a lidumilnosti* (na př. vybudování a výprava nemocnic). Přesunul nejtěžší práce fyzické s dělníka na stroj.

Také některé jiné důsledky kapitalismu nejsou samy o sobě zlé — na př. velkopodnik, úvěr, větší volnost, myšlenka soutěže.

IV. ZHOUBNÉ STRÁNKY KAPITALISMU. Velmi často nechal se vésti jen myšlenkou co největšího vlastního *zisku*. Proto byl velmi často *bez svědomí*: odíral bez milosrdenství *dělnictvo*, aby sám vyzískal co nejvíce; diktoval lichvářské ceny *spotřebitelům*; drancuje *statky přírodní* bez ohledu na potřeby budoucích pokolení; vyrábí i *zboží pro lidstvo zhoubné*, jen když se na tom hodně vydělá; *bursami, kartely*,

trusty nelidsky předraží i statky nejpotřebnější; bez svědomí ubíjí *konkurenty*; lotrovsky vykořisťuje *domorodce* barevné v koloniích; ničí samostatnost příslušníků *středního stavu* a proletarisuje je. Degradoval namnoze *dělníka* na pouhou pracovní sílu. V nezdravé míře umožňuje *bezpracný zisk*. Zisku často užívá k účelům nemravným, na př. k přepychu. Vede k *anarchii* výroby, k nadprodukci, k průmyslovým krisím. Pod různými formami vykonává nemravnou tyranii nad státy (*plutokracie*) a zneužívá své moci pro své cíle. Vede k bojovnému a bezohlednému *imperialismu*, jenž svět žene do ničivých světových válek. Hájí absolutnost práva vlastnického. Při racionalisaci ne dbá otázky: *co se staršími dělníky?* — Vedl ke křiklavým rozdíům v rozdělení majetku.

V. V OHLEDU NÁBOŽENSTVÍ A MRAVNOSTI kapitalismus přejal těžké omyly starého liberalismu: *Náboženství* že je jakousi příkrasou života, ale skutečný vliv na život hospodářský, státní, školský, rodinný (občanské sňatky, rozluky) mu musí býti odepřen. Mravnost že je jen dílem lidským, právo též, i stát, není nějakých nadpřirozených zásad pro stanovení spravedlivé ceny (jen zákon nabídky a poptávky), spravedlivé mzdy (jen volná smlouva), právo vlastnické je absolutní a není zatíženo sociálními závazky.

VII. ZÁVĚREČNÝ ÚSUDEK. Kapitalistická soustava hospodářská, pracující pomocí strojů a jiných zařízení vyžadujících i velikých kapitálů, není v celé své podstatě špatná. Musí však býti vedena vysokou mravností, aby i ona mohla sloužiti vyšším cílům pro lidstvo. — Avšak svých hříchů musí zanechat kapitalismus. STATISÍCE DUŠÍ URVAL CÍRKVI A BOHU SVÝM MATERIALISMEM A ATHEISMEM SOCIALISMUS; ALE KAPITALISMUS SVOU NELIDSKOSTÍ JICH VEHNAL DO ZATVRZELOSTI A ZOUFALSTVÍ A TEDY BOHU URVAL SNAD JEŠTĚ VÍCE.

Viz Quadragesimo anno, 40—43. Vašek, Spavedlnost v životě hospodářském, 386—416, Reyl, Jádro křesťanské sociologie. 302-312. Štancl A., Kapitalismus. V Hradci Králové, 1923. Vrba, Povaha moderního kapitálu. V Praze 1892.

IV. SOCIALISMUS

I. **PODSTATA SOCIALISMU.** Socialismus je hnůtí, jehož cílem je převést větší výrobní prostředky v majetek celku nebo státu, odstraniti námezdný poměr, státem organisovati výrobu a rozdíleti výtěžek práce.

II. **ZÁKLADNÍ MYŠLENKY SOCIALISMU:** Převést v majetek státu (zespolečenšiti, zestátniti) všechny výrobní prostředky (socialism posledních let chce je socialisovati jen potud, „pokud by jich mohlo býti používáno k vykořisťování člověka člověkem“). — Odstraniti námezdný poměr. — Dělníku přidělití plný výnos práce, neboť práce je podle socialismu jediným zdrojem hospodářských směnných hodnot. — Odstraniti náboženství ze všeho veřejného života, protože náboženství jest opiem národů, nástrojem, jenž pomáhá udržovati dělníka v útlaku. Náboženství je jen odleskem hospodářských poměrů (materialistický názor dějinný). Náboženství trpěti nanejvýše jako soukromou věc. — Tuto přestavbu společnosti provéstí třídním bojem, nelekajícím se ani revoluce ani bezohledné diktatury proletariátu.

Nekompromisní marxismus doplňuje k tomu ještě toto zdůvodnění: Kapitál je naloupen na proletariátu; — kapitál je nástrojem dalšího utiskování proletariátu; — kapitál se soustřeďuje ve stále menším počtu rukou, ostatní lidstvo propadá chudobě stále větší; — tyto poměry se přiosťří tak, že nutně dojde ke zhroucení dnešních řádů a vznikne socialistická společnost bez společenských tříd, bez států, bez soukromého vlastnictví.

III. **PŘÍČINY PRUDKÉHO VZRŮSTU SOCIALISMU:**

1. *Hřichy kapitalismu*, zvláště nespravedlivosti v rozdílení příjmů a křiklavé nesrovnalosti v rozdělení majetku.

2. *Těžký život dělnický*: Nedostatek (chudoba; strava; bydlení; prostředky na výchovu dětí; opuštěnost

ve stáří; nezaměstnanost). Práce (únavnost; jednotvárnost; ohlušující hřmot, kouř, prach v některých dílnách; obtíže cesty do práce). Risiko práce (úrazy; nemoci v povoláních některých; nebezpečí smrti). Psychologické příčiny (odtržení od rodiny; nemožnost vzestupu pro děti; nesplněné sliby, „rovnost“ — hospodářská nerovnost, „bratrství“ — stydí se se mnou jíti po ulici; vědomí vykořisťování; „vydědění“; třídní zášť).

3. *Nihilismus náboženský a mravní dneška* (náboženství z duší vyloupeno, nic nedáno v náhradu: socialismus náboženstvím! mesianismem! eschatologií!; mezi mladými hlad po lehkých divadlech, kinech, tisku, erotice — znechucenost — přilnutí k socialismu).

4. *Obratná agitace* (socialismus líčen jako jediné hnutí pracující pro dělnictvo; jako záležitost chudiny; jako jediné úsilí o sociální spravedlnost; magický vliv hesel: „trubci!“, „náboženství opiem národů!“, „loupit uloupené!“).

5. Zvláště *mladí lidé* jdou za socialismem: mládí má rádo radikalismus.

IV. PROČ NEMOŽNO SE SOCIALISMEM SOUHLASITI. Pokud socialismus žádá odstranění nespravedlností a zlořádů v dnešním hospodářském životě, v tom nutno s jeho požadavky souhlasiti. Ale tyto požadavky nejsou výlučně jeho požadavky, to jsou vůbec požadavky sociální spravedlnosti, hájené i křesťanstvím. Ba ještě více: „Požadavky socialistů, pokud jsou spravedlivé, dají se ze zásad křesťanské víry mnohem mocněji obhájeti a silami křesťanské lásky mnohem účinněji uskutečniti“ (Quadr. anno 116).

Nelze však souhlasiti s *myšlenkovou podstatou* socialismu:

1. *Třídní boj*, povýšený na sociální princip, je myšlenka nelidská a je zoufáním nad nemohoucností rozumu i vůle lidí.

2. *Všeobecné zespolečenštění* výrobních prostředků by nebylo na prospěch lidstvu (viz oddíl o nutnosti soukromého vlastnictví) a bylo by bezprávím proti

těm, již by byli vyvlastněni. „Stát budoucnosti“ by narážel i na ohromné obtíže vnitřní.

3. *Materialism* dějinný je učení odporující dějinné skutečnosti: v dějinách se uplatňovaly i jiné síly než jen hmotné zájmy.

4. Pro nadpřirozený poslední cíl a účinné *náboženství* v socialismu není místa, celý život chápán naturalisticky; odtud i odluka církve a státu, odnáboženštění školy.

5. *Rodina* snížena na pouhou lidskou záležitost; manželství mohou lidé jako jiné čistě přirozené smlouvy podle svého uznání ujednávat i rušiti.

6. *Jiné závady* socialismu: mnoho kritiky, málo schopný ke konstruktivní práci. Odtrhl dělnickou duši od lásky k práci. Jsou omylem Marxovy věty o nadhodnotě; že práce je jediným zdrojem směnné hodnoty; že čím více stoupá industrialismus, tím více že proletariát propadá chudobě.

V. KATOLÍK A SOCIALISMUS. „Socialismus, zůstává-li opravdu socialismem, nedá se sloučiti se článkem víry katolické církve: neboť společnost, jak on ji chápe, je něco úplně jiného, než jak ji podává křesťanská pravda“ (Quadr. anno 117). Socialismus zamítá nadpřirozený cíl, který jest základním pilířem křesťanství. Veškeren svůj životní názor a svou práci buduje na větě, že „lidské soužití má sloužiti jedinému pozemskému prospěchu“ (tamže 118). Tudíž: „NIKDO NEMŮŽE BÝTI ZÁROVEŇ ŘÁDNÝM KATOLÍKEM A OPRAVDOVÝM SOCIALISTOU“. (tamže 120). „PŘICHÁZÍ S LÉKEM, JENŽ JE JEŠTĚ DALEKO NEBEZPEČNĚJŠÍ NEŽ NEMOC SAMA“ (tamže 10).

Ale socialismu nepotřeš, když vyvrátíš tu neb onu jeho nesprávnou větu. Je nezbytno pracovati také na odstranění příčin, z nichž socialism vyvěrá.

Viz Quadragesimo anno, 43—50, Rerum novarum 9—16, Vašek, Spravedlnost v hospodářském životě (Křesť. sociologie II.) 416—444. Reyl, Sociologie v politice, 356—385, Soldát, Nástin základů a všeob. zásad společensko-hospodářských, 144—177. Stang V., přel. Romportl, Socialismus a křesťanství,

v Praze 1911. V. Cathrein, (přel. Tumpach) Socialismus, v Praze 1899. — Kubiček M., Marxův vědecký socialismus a budoucí společnost, v Brně 1908.

V. KOMUNISMUS (BOLŠEVISMUS)

I. POJEM. Komunismus je onen směr socialismu, který sleduje dvojí cíl: „*nejostřejší třídní boj a úplné zničení výrobních prostředků*“ (Quadr. anno 112). Je to tedy jen socialismus, ale nebojící se vyvoditi ani nejkřutějších následků, v zásadách marxismu obsažených, tedy socialismus *domyšlený* a důsledný.

II. VÝZNAČNÉ RYSY: *Nejostřejší třídní boj*: Cílem jest „*všemi prostředky, i se zbraní v ruce, bojovati za svržení mezinárodní měšťácké společnosti (buržoasie) a o vytvoření mezinárodní sovětské republiky. Komunistická strana pokládá diktaturu proletariátu za jediný prostředek, jímž je možno osvoboditi lidstvo z hrůz proletariátu. Podporuje plně a ve všem požadavek proletářské revoluce v Rusku a vyzývá proletariát celého světa, aby šel touž cestou. Byla vytvořena, aby organisovala společné akce proletariátu všech zemí, jež směřují k tomuto cíli*“. (Ze stanov II. světového kongresu komunistické internacionály [Kominintern] 1920.)

2. Třídní boj, jenž stále číhá na příležitost k *útoku*: „*Obrana je smrtí ozbrojeného povstání. Je třeba snažiti se překvapiti nepřítele neočekávaně . . . Nutno dobývati denně třeba i drobných úspěchů*“ (Lenin).

3. Třídní boj je boj *bezohledný, ukrutný, netichnoucí*: „*Diktatura proletariátu je zákonem neomezené a o násilí se opírající panství proletariátu nad buržoasií . . . Diktatura proletariátu je úporný boj, krvavý i nekrvavý, násilný i mírný, vojenský i hospodářský, pedagogický i administrativní, proti silám a tradicím staré společnosti . . . Diktatura proletariátu je nejobětavější a nejneúprosnější válka nové třídy proti mocnějšímu nepříteli, proti buržoasii*“ (Lenin). Postupné požáry revoluční v jiných státech budou udržovati revoluční žár v zemích, kde již chladne: „*Revoluční požár zapálí Evropu; evropský dělník, stenající pod reakcí*

buržoasie, se vzbouří a ukáže nám, „jak se to dělá“; potom bude revoluční elán působit zpětně na Rusko a z epochy několika revolučních let udělá epochu několika desetiletí“ (Lenin).

4. Leninovští *iniciativní jedinci*, „buňky“, centrála, „strana“ musejí vésti — třeba diktatorsky a tyransky — komunistické masy, všechno musí centrály poslouchati se slepou poslušností. „Bez železné, v boji zocelené strany, bez strany, požívající důvěry všeho čestného v této třídě, bez strany, která dovede sledovati náladu masy a ovlivňovati ji, není možno vésti úspěšný takový boj“ (Lenin).

5. Odtud: *Vyvlastnění soukromého majetku* bez náhrady; kruté *pronásledování každého*, kdo je podezřelý z protirevoluce; trestání vyhladověním, žaláři, *zamezováním přístupu ke vzdělání*, vraždění, propaganda komunismu školami, tiskem, uměním, vyhlazovací boj proti náboženství.

6. Soustavné *rozdmychání revoluce* ve všech státech, zvláště tam, kde útlak hospodářský dělnických vrstev byl velmi citelný, a dále v zámořských osadách a jiných zemích, kde barevné obyvatelstvo bylo a narmoze dosud je krutě vykořisťováno Evropany.

III. PŘÍČINY ÚŽASNÉHO ROZMACHU KOMUNISMU:

1. Do nebe o pomstu volající *hříchy*, jež *kapitalism* a kapitalistický stát po dlouhé doby páchal na dělnických vrstvách a v zámořských osadách. „Bolševičtí Rusové vědí, že současné sociální poměry jsou dobrou půdou pro bakterie jejich kvašení“ (Arcib. Kordač).

2. Nevýslovné *utrpení* národů, způsobené *světovou válkou*.

3. *Naděje revoluční*, vznikající při pozorování těžké současné hospodářské situace „kapitalistických“ států: „Přechodná stabilisace kapitalismu, kterou Evropa dosáhla, je shnilá, vyrostlá ze shnilé půdy“ (Stalin).

4. *Neslýchaně pronikavá propaganda a agitace*, jejíž účinnost vysvětluje především: a) živelně silná teorie: „Bez revoluční teorie nemůže býti ani revolučního

hnutí . . . Úloze předního bojovníka dostojí jediné strana, která je vedena průbojnou teorií“ (Lenin); *b)* průhledná *hesla*, jak na prostého dělníka magicky působí; *c)* asiatský terorismus proti protivníkům, i proti opozici ve vlastních řadách; *d)* propaganda školou, tiskem, armádou, divadlem, organisacemi; *e)* ohromné obnosy z konfiskací jmění soukromého, církevního, státního, vynakládané na propagandu vnitřní i zahraniční; *f)* apel na utrpené křivdy; *g)* fanatismus příslušníků.

IV. ZHODNOCENÍ. Stačí uvést z praxe bolševismu: Nejdivočejší a nejukrutnější ničení a pronásledování protivníků. Propaganda pekelného záští proti Bohu. Sebenemravnější prostředky jsou dobré, jen když prospívají straně („etika zájmů strany“). Strašný rozvrat rodinný. Bezohledné loupení všeho soukromého majetku. „Při svém úsilí se ničeho neleká, před ničím nemá úcty; a když se zmocní vlády, je neuvěřitelně a nevypsatelně, jak ukrutně a nelidsky jedná. Svědkem jsou zhouby, spousty a trosky, jimiž komunismus zaplavil širé kraje východní Evropy a Asie; a jakým je protivníkem a otevřeným nepřítelem svaté církve a samého Boha, to je bohužel kázáno činy a všeobecně známo“ (Quadr. anno 112).

V. VYHLÍDKY KOMUNISMU: „Velké události vznikají vždycky jen z krvavého moře. A předpoklady k takovému krveprolití jsou dány z lidské společnosti vždycky, jakmile došla k svému vrcholnému bodu. To poznaly sověty se zvláštní jasností a zde nasazují všechny páky, aby tuto katastrofu, již neujdeme, uvedly v pohyb. — Běda národům, jejichž státníci nepředvídají této katastrofy! Běda národům, jejichž státníci toto nebezpečí sice předvídají, nevěnují mu však pozornosti! Svět je zralý pro sociální revoluci. A neuznají-li držitelé moci a kapitalisté zákony křesťanství, bude *spálen celý svět plameny rudého moře*“ (Arcib. Kordač).

VI. TROJÍ POUČENÍ:

1. *Až na dětech* ruských se krutě vymstily hříchy otců. Otcové si pohrávali s nevědeckou filosofií. Otco-

vé se dopouštěli bezpráví na lidech chudších. Hřešili tak po celá pokolení. Děti pykají. *Bludy a hříchy dozrávají mnohdy až po staletích.* Ale dozrávají mnohdy strašně.

2. *Nekoketujme s komunismem:* „Nemůžeme bez hlubokého zármutku se dívat na bezstarostnost těch, kdo tato (komunistická) hrozící nebezpečí pokládají jakoby za nic a v jakési líné nehybnosti trpí, aby se na všechny strany připravovala násilná, vraždící revoluce, aby jí veškerá společnost byla vyhubena. Tím více pak jest odsouditi tupost a netečnost těch, kdo nedbají, aby se změnily nebo odvrátily ty poměry, jež dráždí lidi a jež budují cestu k rozvratu a ke zničení společnosti“ (Quadr. anno 112).

3. Jen důsledný a skutečnou životní praxí se projevující návrat ke Kristu zachrání lidstvo před rudými plameny komunismu.

VI. AGRARISM – FAŠISM – TECHNO-KRACIE

I. POVŠECHNÉ POZNÁMKY.

1. Všechny tyto směry bereme zde toliko s hlediska *hospodářského*, a nevšímáme si jejich stránky politické.

2. Všecky mají v sobě i kus pravdy; ale všechny chybují potud, pokud jednají tak, jako by měly *celou* pravdu a jakoby měly pravdu *jenom ony*, a nedbají spravedlivých nároků a názorů jiných stavů a skupin.

3. Čím jednostranněji a bezohledněji přehánějí svou stavovskou myšlenku, tím vášnivěji jsou hájeny těmi stoupenci, kteří ztratili spravedlivý smysl pro práva jiných vrstev. Tato jednostranná bezohlednost stavovská vyplývá z osudného *skupinového sobectví*, zrovna tak jako ze skupinového nezdravého sobectví vyplývá nacionalism a imperialism, nedbající práv jiných národů a států a třídní boj, potírající práva jiných společenských tříd.

II. AGRARISM.

1. *Cíl:* Zájmy pudy a jejích držitelů (jak jsou představováni stavovskou stranou) povznést na nejvyšší

stupeň a jim podříditi všechny ostatní zájmy. „Náboženství půdy“. „Svatý zákon půdy“.

2. *Co je v něm pravdy.*

a) Je pravda, že zemědělský stav má v národě velmi důležitou úlohu, a že i v dobách průmyslového rozvoje stále zůstává stavem nepostradatelným, pro svou úlohu hospodářskou (opatrovatel prostředků výživy), sociální (představitel středního stavu, v němž pracující je současně majitelem výrobních prostředků), kulturní (nositel zdravé tradice národní). Zánikem zemědělstva stává se existence celého národa vratkou.

b) Je pravda dále, že zemědělský stav je v těžké krizi, a že se musí co nejdříve pracovat o to, aby mu byla umožněna lepší existence.

3. *V čem přivrženci agrarismu chybuji.*

a) Těžkým omylem se stává agrarism, pokud by viděl jen zájmy svého vlastního stavu a nespravedlivě by ztenčoval existenční práva jiných stavů, ať již to jsou dělníci, spotřebitelé nebo kdokoli. Rovněž chybí těžce, když přepínáním zdravé jinak myšlenky družstevnické ničí stav obchodnický.

b) Jest osudným omylem, když agrarism půdu a její zájmy činí východiskem vši kultury. Zemědělec není pouhým služebníkem půdy a strojem opatřujícím výživu pro jiné. Je i při své zemědělské úloze životní především člověkem, kterému Bůh stanovil věčný cíl, a kterému Kristus zjednal možnost spásy.

c) Bylo by těžkým omylem, kdyby agrarism, svedený kapitalistickým smýšlením, viděl nejvyšší účel činnosti v tom, aby se docílilo co největšího zisku. Nejvyšším zřetelem má být nejen osobní prospěch, nýbrž také prospěch jiných: blaho celku, pomoc jiným lidem (Kristovo „sloužit“).

III. FAŠISM (ať již ve své původní formě italské, ať již upravený v HITLERISMU).

1. *Oprávněné zdravé jádro.*

a) Je pravda, že mnohé hospodářské úkoly se staly tak rozsáhlými a tak důležitými pro celek, že není možno, aby v nich rozhodovali toliko lidé soukromí, jednotlivci sami.

b) Je pravda, že volná soutěž vedla hospodářství ve mnohém ohledu k takové anarchii a do takových krisí, že je nutno, aby některá odvětví hospodářského života byla řízena jednotně. V takových důležitých ohrožených oborech jest pak ústřední řízení státem nutností. V takových oborech, kde lidskou libovůlí by bylo obecné blaho ohroženo, jest *vázané* hospodářství lepší než nevázané.

2. Osudné omyly.

a) Fašistické zásahy státu do hospodářského života vyplývají nutně z názoru fašismu, že stát smí vzít na sebe jakoukoli úlohu, když ji chce na sebe vzít; že jednotlivec má jen taková práva, která mu propůjčí stát; stát že je zdrojem všech práv občanů („totalitární“ stát).

b) Tato nauka odporuje přirozeným právům člověka. Stát nesmí být Molochem, který by směl práva jednotlivců prostě pohltiti. Velká vymoženost křesťanství, které osvobodilo („emancipovalo“) jednotlivce ze všemohoucnosti pohanského státu, nesmí být znova ztracena. Jednotlivec má jistá Bohem daná práva, na která mu nesmí sáhnouti nikdo, ani stát. Stejná práva mají také menší sdružení, která si lidé utvořili. Stát ať přejímá takové hospodářské úkoly, na které jednotlivci a menší svazky nestačí.

c) Kdykoli na sebe strhne stát takovou moc upřílišenou, je veliké nebezpečí, že jí bude vládnoucí skupinou v neprospěch ostatních zneužito, a to jak na poli hospodářském, tak i sociálním, kulturním a náboženském.

d) Je nesprávné, když fašism se omlouvá tím, že uskutečňuje myšlenku stavovskou, kterou přece křesťanství doporučuje. Neboť křesťanství žádá stavovské zřízení opírající se o *samosprávu* stavů a svazků, kdežto fašism své korporace ovládá shůry svými úředníky.

IV. TECHNOKRACIE. 1. *Co chce.* Podle jména by se zdálo, že chce, aby nejvyšší úloha v hospodářském životě byla svěřena inženýru; aby ve všem hospodářském životě rozhodovaly zájmy technické; aby

racionalisace se prováděla do posledních důsledků; aby strojů se používalo stále více a stále pronikavěji, tak aby za každým dělníkem stálo co nejvíce „koňských sil“, to jest pomoci strojů. — Třeba však připomenouti, že „technokracie“ ještě není jednolitou určitou soustavou.

2. *Jistou oprávněnost* požadavky technokratů mají.

a) Když se strojů používá rozumně, když se zdokonalují stroje, aby opravdu *sloužily* potřebám člověka a lidstva, to je chvályhodné.

b) Jest chvályhodné, když i technik má rozhodující slovo v hospodářském životě, a bylo nezdravé, když v hospodářském životě rozhodovali lidé, kteří technické stránce výroby nerozuměli a podceňovali ji.

3. *Osudné omyly* technokracie.

a) Technická stránka jest v hospodářském životě jen jedna stránka, a obětovati jí všechny zřetele jiné bylo by neštěstím pro lidstvo. Není požehnáním, když se na př. zdokonalení strojové provádí v továrně s takovou rychlostí, že pak veliké množství dělníků je trvale z výroby vyřazeno. Není ziskem pro hospodářský život, když se zavedou tak dokonalé stroje, že by továrna zásobila svými výrobky nevím jak širé kraje, ale vyřazené rostoucí masy lidí jsou bez výdělku nemají zač vyrobené zboží kupovati.

b) Technokracie, pokud by myslila jen na jedno: na zdokonalování způsobů výroby, by takto žila jen ve světě hmoty. Otázka náboženství, kultury národa, idealismu v životě státním by pokládala za vedlejší. Tedy jakýsi zjemnělý materialism, pracující jen s hmotou a obírající se v myšlenkách jen hmotou.

c) Technokracie nezrodila se u nás. Je to hnutí k nám dovezené z Ameriky, ze Spojených států. Ale i v její rodné vlasti již opouští její výstřední směr jako překonanou věc, protože každý vidí, že svou jednostranností by vedla národ do neštěstí. U nás s počátku ji někteří vychvalovali jako velikou vymoženost. Před dvěma roky se ustavil svaz technokratů, který si počíná rozvážně.

V. ZÁVĚREČNÁ POZNÁMKA. O všech podobných jednostrannostech platí: Co je v nich dobrého, je v křesťanské sociální nauce obsaženo též. Ale je to v křesťanské nauce obsaženo bez těch osudných příměšků, jimiž bývá zdravá myšlenka zatížena v soustavách jednostranných.

VII. KŘESŤANSKÝ SOLIDARISMUS

I. POJEM. Solidarismus je takové uspořádání společnosti, v němž vůdčí zásadou je vnitřní spojení každé společnosti s jejími členy a členů s jejich společností. „To je v sociální otázce hlavním zlem, že se namlouvá, že (společenské) třídy stojí k sobě nutně v poměru nepřátelském, jako by lidi zámožné a dělníky byla příroda určila k tomu, by se v houževnatém zápase vespolek rozsápávali. To je v úplném rozporu s rozumem a pravdou . . . Jako v těle různé údy tvoří shodu a jimi se umožňuje, aby tělo vyrovnaně a souměrně plnilo svůj úkol, právě tak příroda v občanském soužití zařídila, aby (společenské) třídy žily mezi sebou v srdečném poměru a aby byla mezi nimi vyrovnanost a rovnováha. *Třída potřebuje třídy*“ (Rerum novarum 15).

II. POVINNOSTI JEDNOTLIVCE K CELKU. Každý člověk má povinnost pracovat o blaho celku, plnit své stavovské a vůbec sociální závazky. Čím více budu uzpůsoben pro své povolání, pro své povinnosti, tím více budu moci vykonat dobrého. — Běda jednotlivcům, stavům, třídám, které této své povinnosti k celku nesplynily; dějiny s nimi sčítují krutě.

III. PRÁVA JEDNOTLIVCŮ VŮČI JINÝM, ZVLÁŠTĚ VŮČI CELKU:

1. Každý má právo, by byla respektována jeho *lidská důstojnost*, ba více: jeho důstojnost jako křesťana, vykoupeného krví Kristovou: i nejchudší havíř, zametač ulic, služebná.

2. Má právo, aby mu nebylo překáženo *na cestě k Bohu a k věčné spáse*; aby nebyl obklopován mravními a náboženskými překážkami, v nichž nakonec pa-

dají i duše silné; aby měl možnost v neděli jíti na služby Boží, nemusil jako zedník pracovati na Boží tělo. Jsou náboženská práva Bohem daná, na něž nesmí sahati žádný zaměstnavatel a žádná odborová organizace.

3. Člověk má právo hájiti si *hmotné existence*: žádati spravedlivou cenu za své výrobky a plodiny; spravedlivou mzdu za své výkony. Kdo nechce platiti, co platiti má, kdo spekulacemi, machinacemi znemožňuje, aby jiní dostali to, co jim náleží, hřeší proti přirozeným právům člověka.

U *dělníka* nutno trvati na tom, aby mu neodpírali příležitost k práci ti, kdo mu ji poskytnouti mohou; aby se mu platila mzda spravedlivá, dostatečná i k výživě rodiny; aby se v povoláních životu nebo zdraví nebezpečných (doly, stavby a j.) zachovávala potřebná bezpečnostní a zdravotní opatření; by práce netrvala denně tolik hodin, že dělníku by bylo znemožněno míti vliv na výchovu dětí; aby sociálním pojištěním byl zajištěn aspoň do jisté míry proti risikům práce.

5. Člověk má právo na *příležitost ke vzdělání*, jak školou, tak i jinak. Běda však, když ti, kdo mají v rukou výchovu mládeže a lidu, dávají mu ve škole, v tisku, knihovnách, radiu, kinu, divadlech, místo zdravých, posilujících nápojů vzdělání — jed! (lhostejno, zda sladký jed, či sprostý jed, či jed v krásných lahvích: jed je jed).

IV. RODINY, SVÉPOMOCNÉ ORGANISACE, STÁT: všechny tyto skupiny jsou chtěny Bohem, společnost i jednotlivci mohou zkvétati, když zkvétají všechny tyto druhy společnosti; jest pohromou, když kterákoli z nich neuznává práv ostatních a když chce ostatní pohltnuti, učinit zbytečnými. Musejí si býti navzájem podporou.

V. JEDNOTLIVÉ STAVY V SOBĚ A MEZI SEBOU NAVZÁJEM. — Nutno vše podporovati, co napomáhá k rozkvětu stavu zemědělského, dělnického a všech ostatních stavů společnosti. — Jednotlivé stavy nesmějí viděti v jiných stavech své rozené nepřátele,

nýbrž mají se vespolek *doplňovati*, aby bylo docíleno složitého cíle lidstva: různé údy téhož organismu. — I spotřebitelé a výrobci nesmějí se jenom navzájem vykořisťovati, nýbrž v jednotu je musí sdružovati myšlenka: Já potřebuji tebe, ty mne — navzájem si musíme napomáhat a sloužit. — Zaměstnavatelé a zaměstnanci musejí se pokládati za spolupracovníky v témže díle.

VI. CELÝ NÁROD, STÁT musí tvořiti pospolitou jednotku. Země nesmí kořistiti ze země, národnost z národnosti, město z venkova a naopak, mocní ze sociálně slabých. Musejí se snažiti všechny složky, aby se staly navzájem nepostradatelnými a sobě vespolek oporou.

VII. SOLIDARITA STÁTŮ, tedy SOLIDARITA NA POLI MEZINÁRODNÍM. Mstí se na státech, když se navzájem vykořisťují, když imperialismus šlape práva jiných národů. Křivdy na národě spáchané se nezapomínají, a často třeba až po staletích udeří hodi-
na vyúčtování. A čím více se těchto křivd nasbíralo, tím výše pak šlehají plameny. Toho blahovolné respektování práv jiných států je důležité zvláště v moderní době, kdy národové jsou nescíslnými a nejrozmanitějšími pouty spolu spojeni. A jen když národ nemá zlého svědomí, může se klidně a bez obav věnovati vnitřní hospodářské a kulturní práci, a národy jsou pak pospolu tím, čím je Bůh míti chce: RODINU BOŽÍ, která může bez zardívání a beze lži volati k Němu: OTČE NÁŠ!

Viz Stašek B., Program a zásady československé strany lidové, v Praze 1920. — Reyl, Sociologie v politice, 385—411, Vašek, Spravedlnost v životě hospodářském 445—453, Lechtape J., Pesch J., přel. Opatrný, Křesťanský solidarism. V Praze b. r.

VIII. SOUKROMÉ VLASTNICTVÍ

I. ÚČEL HOSPODÁŘSKÝCH STATKŮ. Bůh dal hospodářské statky lidstvu, aby sloužily životu všeho lidstva, a to tak, že „sám nikomu nějaké části k vlastnění neurčil, přenecháváje starosti lidí a zařízením

státním, aby provedly rozdělení majetku“ (Rerum novarum 7).

II. SOUKROMÉ VLASTNICTVÍ je právo v mezích zákona Božího a občanského podle svého uznání nakládati s nějakou věcí.

Soukromé vlastnictví je vzhledem na povahu člověka zařízením nutným a má kořen v přirozenosti člověka. Lev XIII.: „Právo míti soukromý majetek je člověku dáno od přírody“ (Rerum novarum 5). Má přednosti:

1. *psychologické*: člověku je přirozena touha vlastnit; soukromé vlastnictví vyhovuje i jeho touze zabezpečiti pro budoucnost nejen sebe, nýbrž i své děti;

2. *výchovné*: je důležitým prostředkem sebevýchovným;

3. *hospodářské*: vybízí k podnikavosti a skýtá vyhlídky na osobní prospěch, a to jsou dvě z nejmocnějších vzpružin hospodářské činnosti;

4. *sociální*: všeobecné společné vlastnictví hrotem svobody jednotlivců;

5. *státní*: při dnešních složitých poměrech bez soukromého vlastnictví je těžko možný pokoj a řád ve státě;

6. *kulturní*: kultura předpokládá jistý hospodářský blahobyt, těžko dosažitelný neb aspoň trvale udržitelný při vlastnictví společném.

III. VLASTNICTVÍ SPOLEČNÉ NEBO VEŘEJNÉ, kdyby mělo býti všeobecně nebo aspoň převážně vůči soukromému vlastnictví zavedeno, by mělo těžké nevýhody:

1. *byrokratická těžkopádnost*. Stát je taktak průměrný průmyslník, ale podprůměrný obchodník;

2. *nebezpečí zpolitisování*: strany politické by chtěly z podniků těžiti, přeplňovaly by je svými příslušníky, i neschopnými, ochromovaly by hospodářský život podniků;

3. *nedostatek iniciativy, přičinlivosti, zájmu*: o věci cizí nebo společné se člověk průměrný již tak nestará jako o vlastní;

4. *drahá kontrola*, při veřejném vlastnictví nezbytná;

5. obtížný problém *dělbý výtěžku*.

IV. MÁ SOUKROMÉ VLASTNICTVÍ I NEBEZPEČNÉ STRÁNKY? Má, a veliké. Může ho býti a bylo ho často skutečně těžce zneužíváno, na škodu celku. Ale přes to zařízení vlastnictví soukromého nese s sebou pro lidstvo více dobra nežli zla.

V. JE VLASTNICKÉ PRÁVO PRÁVEM ABSOLUTNÍM, t. j. smí si vlastník se svým majetkem dělati naprosto, co chce? Nesmí. Je vázán přísnými příkazy Božími, aby svého majetku používal moudře a ku prospěchu celku. MAJETEK JE ZATÍŽEN SOCIÁLNĚ. „Komu se z Božího dobrodiní dostalo většího množství statků . . . , dostalo se mu jich k tomu účelu, aby jich používal k SVÉMU zdokonalení, ale též aby jich používal JAKO DOBRÝ SLUŽEBNÍK PROZŘETELNOSTI BOŽÍ k prospěchu ostatních“ (Rerum novarum 19).

„Člověku se jeho volné příjmy neponechávají tak, aby jich používal podle své libovůle a podle svých choutek, totiž ty příjmy, kterých již nepotřebuje k slušnému a svému stavu přiměřenému živobytí: naopak lidi bohaté váže velmi přísné přikázání konati skutky almužny, dobročinnosti a štědré velkorysosti“ (Quadr. anno 50).

VI. JSME PROTI VEŘEJNÉMU VLASTNICTVÍ VŮBEC? Nejsme. Naopak je jen požehnáním, když některé statky přejdou do veřejného vlastnictví. Mnohé přešly do veřejného vlastnictví dějinným vývojem. Jiné záměrnými zásahy. Zvláště když některé hospodářské statky jsou příliš důležité pro veřejnost a soukromí vlastníci by jich zneužívali na škodu celku jen ke svým ziskům, je na místě, aby takové statky přešly v majetek veřejný. „Právem se usiluje o to, aby určité druhy statků byly vyhrazeny státu, protože propůjčují vlastníkům moc tak velikou, jaká nemůže býti přiznána soukromým lidem, nemá-li býti ohrožen zájem celku“ (Quadr. anno 114).

VII. VYVLASTNĚNÍ A ZESTÁTĚNÍ (SOCIALISACE) 1. zásadně je možno, pokud je toho pro obecné blaho skutečně potřebí a pokud znamená toto zestát-

nění pro stát skutečně zisk. Dosavadním majitelům však musí býti dána spravedlivá náhrada. Vylvlastnění bez ní—právě tak, jako vylvlastnění zbytečné—je těžkým hříchem proti spravedlnosti. 2. Zestátňování, jež by mělo býti provedeno u všech nebo u většiny větších podniků, je proti přirozenoprávní zásadě soukromého vlastnictví.

VIII. OSTRÉ HRANY INSTITUCE SOUKROMÉHO VLASTNICTVÍ MOHOU BÝTI OBROUŠENY tím, že vedle převážně soukromého vlastnění jsou podniky, u nichž je to nutno, ve vlastnictví veřejném; že silně proniká myšlenka družstevnictví; že absolutismus a autokratismus soukromých majitelů v továrnách jest mírněn tím, že se dělníkům poskytne podíl na čistém zisku, účast na správě závodu a jiné možnosti zdravé „demokratisace průmyslu“. „Za nynějších společenských poměrů bude vhodnější, bude-li smlouva pracovní, pokud jen možno, do jisté míry mírněna smlouvou společenskou, jak se to již v různých formách začalo uskutečňovati, ke značnému užitku dělníků i zaměstnavatelů. Tak dělníci a úředníci nabývají v té neb oné formě spoluúčasti ve vlastnictví, ve správě nebo v zisku“ (Quadr. anno 65).

Viz Quadrag. anno, 19—28. Rerum novarum, 10—16, 19—25 a jiné. Vašek, Spravedlnost v životě hospodářském, 50—114, Reyl, Sociologie v polilice, 141—161, Soldát, Nástin všeobec. zásad, 317—358, Pesch, Cathrein, Soukromé vlastnictví, v Praze, 1898. Biederlack-Beneš, Otázka sociální, 99—108.

IX. SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOST

I. NA SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOSTI MUSÍ BÝTI VYBUDOVÁN SOCIÁLNÍ ŽIVOT, nikoli pouze na lásce. „Život státní a veškeré zřízení společenského života musí býti proniknuto sociální spravedlností; a nejnutnější věc je, aby se tato spravedlnost stala opravdu *účinnou*, to jest, aby vytvořila právní a společenský řád, který by prokvasil hospodářský život a byl jeho kostrou“ (Quadr. anno 88). „Není úkolem lásky zakrývatí svým pláštěm hříchy proti spravedlnosti“ (tamže 137). Láska bez spravedlnosti není

láska, protože napřed páchá bezprávi na mnohých, aby si pak u některých z poškozených hrála na zachránitele z bídy.

II. NEROVNOST V ROZDĚLENÍ MAJETKU — NESPRAVEDLNOSTÍ?

1. Existují ohromné rozdíly majetkové: mnohonásobný milionář — chudina. Význačný rys doby: „přemíra bohatství v malé skupině lidstva a nedostatek v širokých vrstvách lidových“ (Rerum novarum 1). „Nesmírné množství proletářů na jedné straně a na druhé nesmírný majetek malého kruhu úžasných boháčů je krajně spolehlivým důkazem, že bohatství tak hojně zjednané v našem věku industrialismu není rozděleno správně“ (Quadr. anno 60).

2. Duše sociálně cítící se nemohou „za nic na světě smířiti s myšlenkou, že by se tak křiklavá a tak nepřiměřená nerovnost v rozdělení pozemských statků opravdu srovnávala s plány Tvůrce nejvyšší moudrého“ (Quadr. anno 5). *Takové křiklavé rozdíly jsou nestěšitelné*

a) *pro boháče* samy: nebezpečí přepychu, bujnosti, rozmařilosti ubíjející tělo i ducha, zmrzačující svědomí. Kristovo „Běda vám, bohatí!“ Isaiáš: „Běda vám, kteří přikupujete dům k domu a pole k poli připojujete. . . Zda chcete v zemi bydleti vy sami?“

b) *pro chudinu*: „S krajní hospodářskou bídou není možno trvale spojití všeobecně a trvale nějaký ideální, mravní a sociální stav“ (Pesch). Trvalá nouze bývá hrotem náboženství a mravnosti.

c) *pro společenský řád*. Vysvětlení vzrůstu síly sociální demokracie vidí veliký biskup O. Prochászka „v tom, co duše tohoto zuby skřípajícího zoufalého množství plní žářem a sbíjí souručenství milionů v jednotu tvrdou jako ocel. To však není nic jiného než bída, opuštěnost, utrpení proletariátu a jeho zoufalství. Stále nové podněty pracují v proletariátu, rodící se z té okolnosti, že chybí majetek, pozemek, dům, domov, rodící se ze života v davech, z duše davové, z kořenů vytržené z mateřské půdy života, jenž by byl důstojný člověka“.

3. Běží jen o vyrovnání *přílišných* protiv majetkových. Nějaká nerovnost majetková bude vždy: „Neboť jsou mezi lidmi veliké a velmi četné rozdíly: nemají všichni stejného nadání ani přičinlivosti ani zdraví ani sil; a přirozeným důsledkem nevyhnutelného rozdílu v těchto věcech je nerovnost majetku“ (Rerum novarum 14). Nebo když rodina po celá pokolení poctivě pracovala a výsledky práce přenechala dědicům.

4. Bylo by křivdou, kdybych — kdekoli uvidím majetek a snad i větší majetek — hned *podezřívá*, že byl získán křivdami na jiných. Mohl býti poctivě získán prací, dědictvím, darem a pod. a musím takový poctivý důvod nabytí předpokládati, dokud nemám kladného důvodu pro názor opačný.

5. *Kdo má větší majetek*, je ve svědomí povinen používatí přebytku k obecnému dobru, k podpoře bližního v tom neb onom směru.

6. *Nejlepší rozdělení* jest, když není ani přílišných boháčů ani přílišných chudásů, nýbrž když je co největší počet lidí s mírnou zámožností.

7. Za určitých předpokladů mohou i některé *veliké majetky* býti pro společnost dobrem. „Ani velké majetky nejsou sociálně škodlivé, jestliže vysokých důchodů nespotřebují přepychově, nýbrž jich používají k novým investicím, které tvoří novou pracovní příležitost a usnadňují výrobu do budoucna“ (Engliš).

8. *Když veliký majetek vlastní stát, církev, země, obec*, pak nelze se na tento majetek dívatí jako na veliké bohatství osob soukromých; přebytků se však *musí* užívatí pro *obecné blaho*, ne pro soukromé účely. Když jich někdo užívá jen pro sebe, hřeší těžce, a to často nejen proti lásce, nýbrž i spravedlnosti.

III. SPRAVEDLIVÁ CENA.

1. Jen tehdy vyhoví se požadavkům spravedlnosti, když cena *odpovídá hodnotě* věci, t. j. její způsobilosti uspokojovatí potřeby lidí.

2. Spravedlivá cena musí v sobě obsahovati: a) náhradu za výlohy, jež výrobce sám s věcí měl; b) záplatu za práci výrobcovu a jeho rodiny; c) úrokování

kapitálu, do výroby vloženého; *d*) odškodnění za riziko s prací spojené. — Průměrně má býti zisk z výrobní činnosti takový, aby umožňoval výrobcí a jeho rodině slušný, stavu přiměřený život. Poměry výrobní, při nichž je možné *prudké, veliké* zbohatnutí, jsou nezdravé, protože nesou s sebou pravidelně i možnost prudkého ožebračení mnohých lidí.

3. *Obecnou cenu tržní* — i když je v ní rozpětí mezi obecnou cenou nejnižší a nejvyšší — možno pokládati za spravedlivou, protože se vytvořila za spolupůsobnosti všech zúčastněných činitelů, jichž zájmy jsou i protichůdné; nebyla by spravedlivá, kdyby na její utvoření se bylo působilo podvodnou spekulací, násilím a pod.

4. I při stanovení *cen monopolních a zákonných* musí určená cena býti rovnocenná hodnotě věci. Je-li vyšší, je to lichva.

IV. SPRAVEDLIVÁ MZDA.

1. Nespravedlivé je, když buď zaměstnavatel nebo dělnictvo chtějí vzít *plný výnos práce*. „Nekona-li člověk práce na věci své, musí se spojití práce jednoho a věc (jmění) jiného; každá sama o sobě neprovede nic... Proto je docela nesprávné, připisuje-li se buď jediné kapitálu nebo jediné práci to, čeho bylo dosaženo jen spojením jejich výkonnosti; a je proto naprosto nespravedlivé, když ta neb ona z těchto dvou složek si přisvojí veškerý výsledek díla, popírajíc účinnost složky druhé“ (Quadr. anno 53).

2. Mzda spravedlivá musí býti *tak vysoká*, aby dělník „z ní mohl slušně vydržovati sebe, svou manželku a svou rodinu“ (Rerum novarum 25). Manželka a děti mají pracovati, jak se to s jejich silami a úkolem snese, ovšem v první řadě v domácnosti. Je hanba, když žena a děti dorůstající nechají se otce dříti a samy lenoší. „Je však nejhorším zlořádem a všemi prostředky se musí pracovati na jeho odstranění, když *pro nedostatečnost mzdy otcovy* matky jsou nuceny k výdělečné činnosti *mimo domov* a musejí zanedbávají své vlastní starosti a povinnosti své a především výchovu dětí“ (Quadr. anno 71).

3. Koná-li někdo *práci kvalifikovanější*, než je výkon průměrného dělníka, je-li nadprůměrná jeho výkonnost, je-li práce spojena se zvláštním risikem, je-li k ní třeba zvláštní přípravy, musí býti záplata vyšší, než je uvedené nejnižší spravedlivá mzda.

4. Dělníci nesmějí nad spravedlivou mzdu *přepínati své požadavky* tak, že by podniky se zhroutily. Je však právě tak nespravedlivé, když podniky předstírají, že by se zhroutily, kdyby měly platiti poctivou, spravedlivou mzdu.

5. Ve všeobecné *hospodářské krizi*, když všecko podnikání je těžce ohroženo, v takovém výmínečném případě není hříchem, když ohrožené podniky neplatí plnou zmíněnou nejnižší mzdu, *pokud ji platiti skutečně nemohou*.

6. Cílem pak zde musí nezbytně býti: *odproletarisování proletariátu*“ (Quadr. anno 59—62, srov. Rerum novarum 25). Za normálních poměrů mají býti mzdy takové, aby si dělník mohl i něco uspořiti a dopracovati se nějakého, třeba jen menšího jmění. To je jedna z nejlepších cest k vyrovnání sociálních protiv.

Viz Vašek, Spravedlnost v životě hospodářském, 89—105, 229—238, Biederlack-Beneš, Otázka sociální, 108—116, E. Vrba, Rozmach kapitalismu a majetek církve, v Brně 1907, Neuschl. Křesťanská sociologie, II 563—600.

X. LÁSKA V SOCIÁLNÍM ŽIVOTĚ

I. LÁSKA MUSÍ DOPLŇOVATI SPRAVEDLNOST V SOCIÁLNÍM ŽIVOTĚ. „Velmi se klamou ti neprozíraví reformátoři (sociální), kteří pyšně zamítají pomoc lásky, žádajíce jen, aby se zachovávala spravedlnost . . . Spravedlnost sama, i když je velmi věrně zachovávána, dovede sice odstraňovati příčiny sociálních zápasů, nikdy však nedovede sjednocovati srdce a tvořiti rovnost ve smýšlení . . . a kde toho není, i nejlepší předpisy se ukáží neúčinnými“ (Quadr. anno 137). — Dvojí úloha lásky: a) má býti pro kola sociální spravedlnosti, na nichž společnost jede, olejem, by kola jela hladce a bez skřípání; b) má charita-

tivně, konajíc skutky milosrdenství, zasahovati tam, kde není právních nároků na pomoc.

II. LÁSKA PRACUJÍCÍ REORGANISACÍ POMĚRŮ A VÝCHOVOU K SVĚPOMOCI.

1. Velikou láskou v sociálním životě je, když se předem *předchází*, aby charitativních zásahů nebylo tolik třeba, tím, že se lidem opatří a organizuje příležitost k výdělku; k zákonnému zabezpečení pro nemoc, úraz, invaliditu; že se podnikají akce, jimiž se lid má soustavně odváděti ode všeho, co znemravňuje a strhuje do bídy.

2. Nutno pečovati o vydání účelných *zákonů sociálně-politických*, upravujících jednotlivé obory sociální péče; neboť mnohé tyto obory jsou tak rozsáhlé a tak povážlivé, že je nutností, aby svým zákonodárstvím přispěl ke zlepšení osudu trpících stát; a stát jediný má také dostatečné prostředky finanční, aby mohl zlům v plném rozsahu čeliti. — Je však na druhé straně nutno v zájmu sociální péče samé, aby se sociálně-politické úkoly státu nepřepínaly; neboť kdyby v tom směru byl zatížen nesnesitelně tak, že by to na př. bylo nad jeho síly finanční, došlo by k hospodářské katastrofě nebo aspoň k hospodářským obtížím, při nichž by zas byly nejhůře postiženy vrstvy chudé.

3. Nutno *vychovávat* lidi potřebné — ať již ve věku dětském, ať již odrostlé, — aby se naučili pomáhati si sami a tak přestali potřebovati dobročinnosti cizí: vychovati tak, aby se vychovávání další stalo zbytečným; výchova k svěpomoci.

III. DUCH KŘESŤANSKÉ LÁSKY K BLIŽNÍMU.

1. Křesťan si je vědom, že jeho křesťanství, není-li v něm lásky k Bohu a bližnímu, je *zvon, z něhož bylo vyraženo srdce*: „Náboženství čisté a neposkvrněné před Bohem a Otcem jest: navštěvovati vdovy a sirotky v soužení jejich“ (Jakub I 27).

2. Je si vědom, že charita bývá často *nejlepším prostředkem získati Kristu odcizené duše*: „Svět nevěří v kázání a v kněžství, ale věří ještě v lásku. Pusťme se do dobývání světa láskou k chudému“ (Pius IX.). „Z katakomb skryté charity vzejde světu světlo“ (Prévost).

3. Nechtěj odpomáhati potřebám, kterých lidé nemají; *odpomáhej potřebám, které zde skutečně jsou* — ať již jsou ti příjemné nebo nepříjemné.

4. Odpomáhej potřebám hmotným; ale nezapomeň na *potřeby duše*. Ukrutné jednání lékařů v nemocnici nebo příbuzných, když o nemocného se po tělesné stránce starají pečlivě, ale nedovolí jej zaopatřiti, takže zemře v těžkých hříších; ukrutné jednání světských sirotčinců, letovišť atd., jestli pomáhají tělu, ale vraždí duše.

5. Pracuj v dobročinnosti ne pouze příspěvky, nýbrž i *osobně*; právě v osobním styku s bídou probouzejí se v duši nejušlechtlejší vlastnosti.

6. Pracuj i ve spojení s jinými, *organisavaně*: jako mnoho hořících kusů uhlí vydává více tepla a světla a nezhasnou tak snadno, jako když hoří jen ojedinělý kousek, tak pracuje-li pospolu více lidí ve skutcích milosrdenství, zapalují se navzájem ve svaté lásce k Bohu a bližnímu (podle sv. Vincence z Pauly).

7. Pracuj *nikoli šablonovitě*, nikoli abys viděl v trpícím bližním jen číslo, nýbrž pracuj v duchu lásky, vmysli se v potřeby každého bližního zvláště, a viz v nich „představitel Boží“ (sv. Albert Vel.), „Boží přátele“ (sv. Tomáš Aqu.), ba samého Ježíše („Co jste učinili nejmenšímu . . .“)

IV. LAICKÝ APOŠTOLÁT: Koná skutky milosrdenství v kruzích, do nichž je knězi přístup nemožný. Koná tyto skutky milosrdenství tím, že šíří dobré brožury, časopisy a vůbec tisk — propagandou křesťanských myšlenek náboženských a sociálních — získáváním odpadlých pro návrat — úsilím, aby manželství neplatná se stala křesťansky platnými — aby děti byly křtěny — aby nebyly vypisovány z vyučování náboženství — šířením myšlenky exercicií atd. LAICKÝ APOŠTOLÁT JE DNES NAPROSTO NEZBYTNÝ ZPŮSOB LÁSKY K BLIŽNÍMU!

Viz: Vašek, Sociální práce (Křesťanská sociologie III. d.), 271 — 296, Wiesen, Laický apoštol, Přerov 1930, — Příručka pro pracovníky na poli charity, v Praze 1920.

XI. POVINNOSTI KATOLÍKA K HOSPODÁŘSKÉMU ŽIVOTU

I. VZDĚLÁVEJ SE PRO HOSPODÁŘSKOU ČINNOST.

a) Pracuj o to, abys byl dobře vyškolen *pro své povolání*, tedy odborně;

b) abys byl obeznámen dobře se všeobecnými křesťanskými zásadami *hospodářsko-sociálními*;

c) abys měl dostatečné poznatky o životě a správě obcí, zemí, státu — abys tedy byl vyškolen *občansky a politicky*;

d) abys byl dostatečně poučen a přesvědčen o *velikosti a nepostradatelnosti křesťanství a církve*;

e) aby sis osvojil nezbytnou *všeobecnou kulturu*.

DOKONALÉ VĚDĚNÍ USPOKOJUJE NÁS SAMY, IMPONUJE JINÝM, UMOŽŇUJE NÁM, ABYCHOM BYLI ROZSEVAČI DOBRA.

Zdroje poznání: Čti dobré věci. Chraň se četby věcí myšlenkově prázdných. Jako před jedem utíkej před četbou a lidmi víře nebo mravnosti nebezpečnými. Zúčastni se dobře připravených kursů, výstav a pod., abys tam *studoval*.

II. CHRAŇ SE VŠEHO, CO JE ZHOUBOU PRO SÍLY TĚLA NEBO DUCHA: alkohol; karban; hříchy proti čistotě; špatná divadla, kina a pod., co obrazotvornost naplňuje špínou; všeho, co ducha změkčuje a činí neschopným pro hospodářskou práci.

Spoléhej se na *poctivou vlastní práci* — ne na bídné protekcionářství, podvody, pokoutní subvencionářství. Chraň se vší bezcharakternosti. Nebuď zbabělým otrokem prostředí.

Pěstí svůj *náboženský život*. Věrné plnění příkazů Božích. Časté přijímání sv. svátosti. Exercicie. Hrdinné zastávání se víry. TAK DUŠE SE STÁVÁ SILNOU — I PRO PRÁCI HOSPODÁŘSKOU.

III. V HOSPODÁŘSKÉ PRÁCI SAMÉ:

1. Snaž se, abys *pracoval co nejpříkladněji*. — Ať tvé obydlí, hospodářské místnosti, pole, dobytek, jsou vzorem čistoty, účelnosti, hospodářské vyspělosti. —

Jsi-li řemeslníkem, dělníkem atd., hled' se propracovati tak, abys byl vzorem odborné dovednosti, spolehlivosti, charakternosti. — Ať tvůj život je vyvrácením výtky, že katolíci jsou hospodářsky méněcenní. I na tomto poli musí být cílem: **KATOLÍCI NA PŘEDNÍ MÍSTO!**

2. Hled' se hodně *stýkati* s lidmi, od nichž se můžeš dobře přiučiti.

3. Buď členem dobrých katolických organisací hospodářských a pracuj v nich **AKTIVNĚ**. — Nenechej se zastrašiti, když teď ještě v tvém okolí je katolické hospodářské podnikání předstiženo podnikáním nábožensky bezbarvým neb protikřesťanským.

4. *Nepřeceňuj* svých sil. Ale kde by to bylo možno a kde by to bylo dobré pro věc Boží, usiluj na sebe strhnouti ponenáhlu i *vedení v hospodářském životě*.

5. Obírej se raději *konkretními drobnými plány*, které za daných okolností mohou býti s prospěchem provedeny, než velkorysým blábolením. Buď ve veškeré hospodářské činnosti rozvážný — chraň se horkokrevné střetnosti; buď obezřetný — nepřehlédni žádné důležité okolnosti; buď prozíravý — hled' do budoucna, zvláště počítej s možnými nebezpečími; hled' bystře vycítiti výhodné možnosti v situaci; když věc je zralá, rychle se rozhodni bez váhání; kde potřeba, buď rázný a houževnatý.

5. Chraň se při práci *dobrodružnosti*, dělání dluhů, velikášství, diletantství, nestálosti. Chraň se však i dolekané, *malicherné úzkoprsosti*, která se hrozí pustiti se do větších a velkých hospodářských podniků i tehdy, když jsou podmínky pro zdar dány.

6. Agituj promyšleně *pro získání dorostu*. Nenechej se pomásti žárlivostí a obklop se schopnými lidmi. Nebraň přístupu mladým lidem. Zavčas si vchovávej nástupce. Když stárneš a již nestačíš, měj tolik síly a lásky a ustup.

7. Hospodařiš-li cizími penězi, buď si vědom veliké odpovědnosti.

8. Chraň se upadnouti do mamonářství a materialismu.

9. Hleď poctivou prací docílití spravedlivých zisků, abys z nich mohl podporovati misie, exerciční hnutí, katolický tisk, apoštolát, jiné užitečné snahy.

IV. HOSPODÁŘSKÁ PRÁCE A KATOLICKÝ ŽIVOT. Ať vždy doprovází tvou hospodářskou práci — a zvláště veřejnou hospodářskou práci — tvůj vzorný katolický život. — Upevňuj náboženského ducha nenápadně — a zase především svým příkladným náboženským životem vlastním — v celém prostředí, v němž máš vliv.

OBSAH

Předmluva	1
I. Sociální otázka	5
II. Jak se mohu hned ještě mlád připravovati na užitečnou sociální práci	8
III. Kapitalismus	10
IV. Socialismus	13
V. Komunismus (bolševismus).	14
VI. Agrarismus — Fašismus hitlerismus — Technokracie	19
VII. Křesťanský solidarismus	23
VIII. Soukromé vlastnictví	25
IX. Sociální spravedlnost	28
X. Láska v sociálním životě	32
XI. Povinnosti katolíka k hospodářskému životu	35

Kde najdu zásady těchto náčrtků podrobně rozvedené?

I. V ENCYKLIKÁCH

Lva XIII. RERUM NOVARUM,

O otázce dělnické, II. vydání 1935.

Pia XI., QUADRAGESIMO ANNO,

O vybudování společenského řádu, III. vydání 1935.

Pia XI. CASTI CONNUBII,

O křesťanském manželství, 1935.

Všechny tyto encykliky přeložil prof. Dr. **BEDŘICH VAŠEK**, vydalo Lidové knihkupectví v Olomouci, cena každé Kč 3.—, poštou Kč 3·80.

II. VE SPISECH Dr. BEDŘ. VAŠKA:

RUKOJEŤ KŘESŤANSKÉ SOCIOLOGIE.

vyšlo v Lidovém knihkupectví v Olomouci, 1935, cena 15 Kč, poštou 16 Kč.

KŘESŤANSKÁ SOCIOLOGIE.

Díl, I, ŽIVOT SOCIÁLNÍ, 1933, 37 Kč - Díl II. SPRÁVEDLNOST V ŽIVOTĚ HOSPODÁŘSKÉM, 1931 (skoro úplně rozebrán), 44 Kč - Díl III. SOCIÁLNÍ PRÁCE, 1929, 40 Kč.

Vyšlo v nakladatelství Československé akciové tiskárny v Praze.

III. V ČASOPISE ROZPRÁVY

(vychází redakcí P. Fr. Kruse T. J., Praha III. Vítězná tř. 14.)

Dobře poslouží spisy Dr. B. VAŠKA:

KATOLICKÁ AKCE,

Výzva Boží k laikům, v Olomouci, II, vydání, 1934, 12 Kč, poštou 12·80.

KÁZÁNÍ O KATOLICKÉ AKCI,

tamže, 1936, Kč 6·50.

Brožurky ve sbírce ŽIVOTEM, Hlučín, 1936, po 50 h:

JINOCH A KATOLICKÁ AKCE. - MUŽ a Katolická akce. - ŽENA a Katolická akce. - DÍVKA a Katolická akce.